

Maciej Żukowski

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Wydział Ekonomiczny, Katedra Pracy i Polityki Społecznej

maciej.zukowski@ue.poznan.pl

DWIE FALE REFORM EMERYTALNYCH W KRAJACH EUROPY ŚRODKOWO- WSCHODNIEJ 1998–2012

Streszczenie: Od końca lat 90. XX wieku wiele państw Europy Środkowo-Wschodniej wprowadziło strukturalne reformy emerytalne obejmujące wprowadzenie obowiązkowego drugiego „filaru” prywatnie zarządzanych funduszy emerytalnych. Takie reformy wprowadziły: Węgry (1998), Polska (1999), Łotwa (2001), Bułgaria (2002), Chorwacja (2002), Estonia (2002), była Jugosłowiańska Republika Macedonii (2003), Słowacja (2005) i Rumunia (2008).

Większość państw tego regionu dokonało strukturalnych reform emerytalnych w trakcie transformacji swoich systemów społeczno-ekonomicznych. Za główny cel tych reform można uznać modernizację.

Druga fala reform emerytalnych była ściśle powiązana z kryzysem finansowym, który „odkrył” problemy systemów emerytalnych i przyspieszył zmiany. Jednak, wbrew niektórym komentarzom, trudno uznać tę falę reform za całkowity odwrót od kapitalizacji i prywatyzacji. Druga fala reform emerytalnych w tym regionie może być postrzegana jako dostosowanie systemów emerytalnych do uwarunkowań.

Polska była jednym z pionierów strukturalnych reform emerytalnych. W drugiej fali reform Polska (na razie) zdecydowała się na obniżenie wysokości składki na drugi filar dla zmniejszenia deficytu systemu emerytalnego i poprawy sytuacji finansów publicznych.

Słowa kluczowe: systemy emerytalne, reformy emerytalne, fundusze emerytalne, transformacja, Europa Środkowo-Wschodnia, Polska.

Klasyfikacja JEL: H55, G23, I38.

Wstęp

Wydatki na emerytury i renty, wśród których przeważają wyraźnie emerytury, stanowią największą pozycję wydatków publicznych. Dla przykładu, państwa członkowskie Unii Europejskiej wydawały w roku 2010 przeciętnie 13,0% swojego PKB na emerytury i renty (Polska 11,9%) [Eurostat 2013]. To jest jedna z przyczyn zainteresowania ekonomii emeryturami. W ostatnich dwóch dekadach,

wraz z narastaniem problemów ze sfinansowaniem rozwiniętych systemów emerytalnych w wielu krajach, emerytury weszły wręcz do „pierwszej ligi” zagadnień, którymi zajmują się ekonomiści [Góra 2003, s. 10]. Przegląd ekonomii emerytur – zob. [Góra 2003; Barr i Diamond 2006].

W światowej literaturze ekonomicznej na temat emerytur, kraje Europy Środkowo-Wschodniej zajmują znaczącą pozycję. Wynika to z faktu, że wiele z nich dokonało na przełomie XX i XXI wieku strukturalnych reform emerytalnych. Obejmowały one wprowadzenie obowiązkowych, prywatnie zarządzanych funduszy emerytalnych, tak zwanego drugiego filaru systemu emerytalnego.

W ostatnich latach, w okresie kryzysu w tych krajach powrócił temat reformy emerytalnej. Tylko w przypadku Węgier ta druga fala reform emerytalnych oznaczała całkowite, w przypadku innych krajów, w tym Polski, częściowe wycofanie się z rozwiązań wprowadzonych w pierwszej fali reform.

Celem artykułu jest przedstawienie obu fal reform emerytalnych. Ze względu na rozległość problematyki, poruszone zostały jedynie podstawowe tendencje. Artykuł dotyczy reform emerytalnych w całym regionie, ze szczególną uwagą zwróconą na Polskę. Polska była jednym z pionierów reform strukturalnych, w ostatnim okresie dokonała dwóch dość istotnych zmian: ograniczenie składki na drugi filar i podniesienie wieku emerytalnego, a temat „co dalej z OFE” nie jest zamknięty. Artykuł koncentruje się na strukturach i typach powszechnych systemów emerytalnych, bez wchodzenia w szczegóły rozwiązań systemów.

Punktem wyjścia artykułu jest dziedzictwo realnego socjalizmu w systemach emerytalnych i pierwszy okres transformacji. Następnie przedmiotem analizy są strukturalne reformy emerytalne na przełomie XX i XXI wieku. Następna część dotyczy drugiej fali reform podjętych w warunkach kryzysu. Artykuł kończy podsumowanie.

1. Systemy emerytalne odziedziczone po realnym socjalizmie i początki transformacji

W odróżnieniu od wielu innych dziedzin, w których transformacja oznaczała konieczność tworzenia instytucji od podstaw (np. system podatkowy, banki czy rynek kapitałowy), kraje postkomunistyczne odziedziczyły funkcjonujące systemy emerytalne.

Miały one wiele wspólnych cech [Barr i Rutkowski 2005; Hirose 2011]:

- Jedynym źródłem zabezpieczenia na starość były publiczne repartycyjne systemy emerytalne, gdyż nie istniały systemy zakładowe ani indywidualne.
- Wiele grup korzystało z przywilejów, np. niższego wieku emerytalnego lub korzystniejszej formuły wymiaru emerytury.
- Emerytury były łatwo dostępne, bowiem ustawowy wiek emerytalny był niski, istniały liczne możliwości wcześniejszego przejścia na emeryturę, stosunkowo łatwo można było uzyskać rentę inwalidzką.

- Choć emerytury były z reguły finansowane ze składek („Bismarck”), płacił je wyłącznie pracodawca, a wysokość emerytur nie była ściśle powiązana z wysokością składek, ze względu na rozbudowaną redystrybucję w formule wymiaru emerytury.
- Składki nie były rejestrowane na indywidualnym koncie, a finanse systemów emerytalnych nie były wyraźnie oddzielone od budżetu państwa.

Wraz z rozpoczęciem transformacji systemowej, konieczne okazało się dostosowanie odziedziczonych po gospodarce centralnie zarządzanej systemów emerytalnych do warunków gospodarki rynkowej. Zmiany obejmowały w szczególności [Barr i Rutkowski 2005]:

- wprowadzenie waloryzacji emerytur, niezbędnej w warunkach wysokiej inflacji;
- silniejsze powiązanie emerytur z pracą, np. przez zwiększenie liczby lat uwzględnianych przy obliczaniu emerytury;
- wzmocnienie administracji.

Powyższe „stylizowane fakty” dotyczą systemów emerytalnych w całej grupie krajów, których rozwiązania oczywiście różniły się między sobą.

Polski system emerytalny, podobnie jak w większości państw regionu, wyrasta z tradycji ubezpieczenia społecznego. Przetrwała ona także w warunkach realnego socjalizmu, choć z istotnymi elementami państwowego systemu z silną redystrybucją. Można zatem opisywać polski system emerytalny jako znajdujący się pomiędzy tradycjami „Bismarcka” i „Beveridge’a” [Żukowski 1994].

W warunkach transformacji w Polsce liczba ubezpieczonych spadła, a liczba emerytów gwałtownie wzrosła, zwłaszcza wskutek rozszerzenia możliwości wcześniejszego przejścia na emeryturę. Polityka, obejmująca wcześniejsze emerytury oraz wzrost poziomu świadczeń, relatywnie chroniła dochody emerytów, ale równocześnie prowadziła do znacznego wzrostu wydatków na emerytury.

Choć od początku transformacji pojawiały się plany głębokiej przebudowy systemu, to jednak zmiany wprowadzone w systemie dotyczyły tylko wybranych parametrów, a strukturalna reforma emerytalna została wprowadzona dopiero w 1999 roku. Wynikało to z kilku przyczyn: braku konieczności budowania systemu „od podstaw”, braku warunków do wprowadzenia głębszych zmian (np. rynku kapitałowego niezbędnego dla funkcjonowania funduszy emerytalnych), niestabilności politycznej i braku niezbędnego dla takiej reformy konsensusu.

2. Pierwsza fala: Strukturalne reformy emerytalne

Wiele państw Europy Środkowo-Wschodniej wprowadziło strukturalne reformy emerytalne [Żukowski 2006]. Polegały one na stworzeniu „wielostopniowych” systemów emerytalnych [Żukowski 1997], z obowiązkowym drugim

„filarem” (czy lepiej „poziomem”) prywatnie zarządzanych funduszy emerytalnych. Ze względu na fakt, że nowy drugi „filar” zastąpił część dotychczasowego repartycyjnego systemu publicznego, reformy te zostały także określone mianem (częściowej) prywatyzacji zabezpieczenia emerytalnego [Müller 2003; Orenstein 2008].

Pierwszymi krajami, które dokonały takich reform, były Węgry (1998) i Polska (1999). Następnymi były: Łotwa (2001), Bułgaria (2002), Chorwacja (2002), Estonia (2002), była Jugosłowiańska Republika Macedonii (2003), Słowacja (2005) i Rumunia (2008).

W rezultacie nowe państwa członkowskie Unii Europejskiej stanowią większość wśród państw członkowskich UE z obowiązkowym drugim „filarem” (tabela 1). Wyjątkami są: Czechy, Litwa i Słowenia, które zachowały swoje „Bismarckowskie” systemy repartycyjne, bez obowiązkowych funduszy emerytalnych.

Tabela 1. Systemy emerytalne w Unii Europejskiej (UE-27) według stanu z 2010 roku

Powszechny publiczny system emerytalny (pierwszy „filar”)		Dodatkowe systemy emerytalne (drugi i trzeci „filar”)		
Wysokość emerytury publicznej	Podstawa uprawnień/ wysokości emerytury	Dobrowolny		Obowiązkowy (p: publiczny, z: zakładowy; i: indywidualny)
Zróżnicowana (według dochodów w okresie ubezpieczenia) „Bismarck”	Ubezpieczenie/ dochody z pracy (DB)	Austria Belgia Czechy Cypr Grecja Finlandia Hiszpania	Litwa Luksemburg Malta Niemcy Portugalia Słowenia	Bulgaria (i) Estonia (i) Francja (z) Rumunia (i) Słowacja (i) Węgry (i)
	Ubezpieczenie/ składki (NDC)	Włochy		Łotwa (i) Polska (i) Szwecja (i)
Jednolita „Beveridge”	Opłacanie składek (ubezpieczenie)	Irlandia		Wielka Brytania (p, z lub i)
	Zamieszkiwanie			Dania (z) Holandia (z)

Ponownie należy podkreślić, że jest to jedynie typologia abstrahująca od licznych różnic w rozwiązaniach zastosowanych w poszczególnych państwach.

Istnieją różne wyjaśnienia strukturalnych reform emerytalnych w krajach Europy Środkowo-Wschodniej. Ekspozowana jest rola Banku Światowego, szczególnie jego znanego raportu zachęcającego do takich reform [World Bank 1994]. Podkreśla się rolę przykładu krajów Ameryki Łacińskiej, w tym zwłaszcza Chile i Argentyny [Müller 2003]. Wpływ Banku Światowego i Międzynarodowego Fun-

duszu Walutowego wiązany jest z wysokim zadłużeniem zagranicznym krajów transformacji [Müller 1999, 2003]. Wykazano wpływ, jaki na podjęcie tych reform wywarły międzynarodowe instytucje finansowe [Orenstein 2008].

Z pewnością główną rolę w podjęciu strukturalnych reform emerytalnych odgrywały cele ekonomiczne. Reformy miały służyć modernizacji i przyspieszeniu rozwoju gospodarki rynkowej w krajach transformacji. Reformy były podjęte w specyficznych warunkach transformacji niemal wszystkich instytucji gospodarczych, społecznych i politycznych. W tych warunkach opór wobec zmian był mniejszy, a polityczna odwaga dokonywania głębokich reform – większa [Żukowski 2006].

W Polsce, po wielu latach dyskusji, udało się wprowadzić w życie reformę emerytalną, opartą na projekcie „Bezpieczeństwo dzięki różnorodności” [Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Reformy Zabezpieczenia Społecznego 1997]. Reforma została zapoczątkowana dwiema ustawami z sierpnia 1997 roku, a dokończona dwiema kolejnymi uchwalonymi w październiku i grudniu 1998 roku, przez kolejny parlament, z którego wyłoniła się inna koalicja rządowa. Zatem reforma, która weszła w życie 1 stycznia 1999 roku, była w dużym stopniu wynikiem politycznego konsensusu, co było jednym z czynników sukcesu w znaczeniu wprowadzenia jej w życie.

Rozwiązania polskiej reformy emerytalnej, jej pozytyw i negatywy, są dobrze znane. Ograniczamy się tutaj jedynie do stwierdzenia, że strukturalna reforma emerytalna w Polsce zastąpiła repartycyjny i wysoce redystrybucyjny publiczny system emerytalny przez system repartycyjno-kapitałowy, ściśle wiążący emeryturę ze składką, zarządzany publicznie w części repartycyjnej i przez podmioty prywatne w części kapitałowej [Żukowski 2011]. Nowy system obejmuje dwa obowiązkowe „filary”: pierwszy – zarządzany przez ZUS repartycyjny system zdefiniowanej składki (*notional defined contributions*, NDC) i drugi – otwarte fundusze emerytalne (OFE), zarządzane przez prywatne powszechne towarzystwa emerytalne (PTE). Trzeci, dobrowolny filar, tworzą różne instytucje dodatkowego zabezpieczenia emerytalnego, zarówno grupowe (m.in. pracownicze programy emerytalne), jak i indywidualne (m.in. indywidualne konto emerytalne) – rysunek 1.

3.	Dodatkowe dobrowolne zabezpieczenie emerytalne
2.	Otwarte fundusze emerytalne (OFE) (składka 7,3%)
1.	NDC (składka 12,22%)

Rysunek 1. Struktura nowego system emerytalnego w Polsce (stopy składek od roku 1999 do 2011)

3. Druga fala: Odwrót od kapitalizacji?

Globalny kryzys finansowy i gospodarczy w istotny sposób dotknął zreformowanych systemów emerytalnych w krajach Europy Środkowo-Wschodniej. Po pierwsze, w przypadku systemu emerytalnego w każdym kraju kryzys oznaczał spadek wpływów do systemu w wyniku spadku produkcji i wzrostu bezrobocia. Po drugie, w odróżnieniu od większości powszechnych systemów emerytalnych na świecie, w których nie ma obowiązkowych funduszy emerytalnych, spadki na rynkach kapitałowych i wynikające z nich straty funduszy emerytalnych dotknęły wszystkich ubezpieczonych w tych krajach i zmniejszyły poparcie dla kapitałowych rozwiązań w systemach emerytalnych. Po trzecie, rosnący w wyniku kryzysu deficyt i dług publiczny coraz bardziej wysunęły na pierwszy plan problem finansowania okresu przejściowego – niezbędnego dofinansowania systemu repartycyjnego dla uzupełnienia luki powstałej w wyniku odprowadzania części składek do funduszy emerytalnych.

Powyższe zjawiska doprowadziły do debaty na temat ponownej reformy („reformy reformy”) emerytalnej. Skrajne rozwiązanie przyjęto na Węgrzech, gdzie w roku 2010 nastąpiła renacjonalizacja funduszy emerytalnych [Fultz 2012]. W pozostałych państwach nastąpiło obniżenie składki na drugi „filar” lub wstrzymanie przekazywania składek do funduszy emerytalnych [Hirose 2011; Orenstein 2011] – por. tabela 2.

Tabela 2. Zmiany dotyczące składki na drugi filar (obowiązkowe fundusze emerytalne) w nowych państwach członkowskich UE w latach 2008–2012

Państwo	Rok wejścia w życie	Zmiany	Wysokość składki na 1.07.2012
			w %
Bułgaria	2009 2010	– obniżenie składki na drugi filar o 4 p.p. – obniżenie składki na drugi filar o 2 p.p.	5,0%
Estonia	2009	– okresowe zawieszenie odprowadzania składki na drugi filar w latach 2009–2011	6,0%
Łotwa	2009	– obniżenie składki na drugi filar z 8% do 2% – planowane podwyższenie do 6,0%	2,0%
Polska	2011	– obniżenie składki na drugi filar z 7,3% do 2,3% – planowane podwyższenie do 3,5%	2,3%
Rumunia	2009	– wstrzymanie na rok podnoszenia składki z pierwotnych 2,0% (od 2008) – planowane podwyższenie docelowo do 6,0%	3,5%
Słowacja	2008	– umożliwienie przejścia w całości do systemu repartycyjnego	9,0%
Węgry	2010	– przeniesienie składki do pierwszego filaru i wprowadzenie dobrowolności drugiego filaru. Silne bodźce do wycofania się z drugiego filaru	–

Źródło: Na podstawie [European Commission 2013; GVG 2013].

W Polsce kryzys finansowy i gospodarczy „odkrył” słabości reform emerytalnej zapoczątkowanej w roku 1999 [Golinowska i Żukowski 2011; Żukowski 2011]. Przedmiotem ożywionej debaty stał się rosnący w warunkach kryzysu deficyt systemu emerytalnego związany także z luką w finansowaniu systemu repartycyjnego, która powstała wraz z wprowadzeniem otwartych funduszy emerytalnych. Debata, w której zaczęto kwestionować podstawowe elementy strukturalnej reformy emerytalnej, doprowadziła do decyzji o drastycznym obniżeniu składki na otwarte fundusze emerytalne od maja 2011 roku – z 7,3% do 2,3%, przy czym założono, że składka ma wzrosnąć stopniowo do 3,5%. Celem zmiany było obniżenie dotacji budżetowych do systemu emerytalnego, a tym samym – zmniejszenie długu publicznego.

Reformy drugiej fali rodzą pytanie, czy mamy do czynienia z odwrotem od kapitalizacji. Choć na ostateczną odpowiedź jest jeszcze za wcześnie, kilka argumentów przemawia jednak za tym, że jest to tylko pewne zatrzymanie trendu w kierunku kapitalizacji i rozwiązań prywatnych [Orenstein 2011]. Po pierwsze, poza Węgrami, w tym regionie żadne państwo nie zdecydowało się dotąd na wycofanie się z obowiązkowych funduszy emerytalnych. Po drugie, wszystkie argumenty, które zadecydowały o wprowadzeniu strukturalnych reform emerytalnych pierwszej fali, są nadal aktualne.

Najprawdopodobniej zatem reformy drugiej fali należy traktować jako wywołane przez kryzys dostosowanie nowych systemów emerytalnych do uwarunkowań lub inaczej jako racjonalizację systemów emerytalnych. Kryzys odegrał taką rolę także w odniesieniu do całego systemu emerytalnego.

Obowiązkowe fundusze emerytalne stanowią istotną, ale jednak tylko część powszechnych systemów emerytalnych. Z oczywistych względów kryzys wpłynął także na całe systemy emerytalne i w wielu krajach przyspieszył zmiany w odpowiedzi zarówno na obecne problemy finansowe, jak i przyszłe wyzwania, w tym zwłaszcza finansowe. Na przykład, kilka krajów uchwaliło podwyższenie powszechnego minimalnego wieku emerytalnego [Hirose 2011].

W Polsce uchwalono w roku 2012 podwyższenie ustawowego wieku emerytalnego do 67 lat, wprowadzane stopniowo od roku 2013 do 2020 dla mężczyzn i 2040 roku dla kobiet [Malaka i Żukowski 2012].

Zakończenie

Większość państw Europy Środkowo-Wschodniej wprowadziła strukturalne reformy emerytalne jako część transformacji systemów społeczno-gospodarczych. Modernizacja była głównym celem pierwszej fali reform emerytalnych. Kraje te zdecydowały się na wprowadzenie obowiązkowych funduszy emerytalnych w celu przyspieszenia budowy instytucji, które w warunkach wyżej rozwiniętych państw o gospodarce rynkowej rozwijały się od dziesięcioleci.

Druga fala reform emerytalnych jest ściśle związana z kryzysem finansowym, który „odsłonił” problemy systemów emerytalnych i przyspieszył zmiany. Ale, wbrew niektórym komentarzom, nie nastąpił odwrót od kapitalizacji i prywatyzacji w systemach emerytalnych. Druga fala reform emerytalnych w tym regionie może być postrzegana jako dostosowanie systemów emerytalnych do uwarunkowań, inaczej – jako racjonalizacja systemów emerytalnych.

Polska była jednym z pionierów strukturalnych reform emerytalnych. W drugiej fali reform Polska (na razie) zdecydowała się na obniżenie wysokości składki na drugi filar dla zmniejszenia deficytu systemu emerytalnego i poprawy sytuacji finansów publicznych.

Bibliografia

- Barr, N., Diamond, P., 2006, *The Economics of Pensions*, Oxford Review of Economic Policy, vol. 22, no. 1, s. 15–39.
- Barr, N., Rutkowski, M., 2005, *Pensions*, w: Barr, N. (ed.), *Labor Markets and Social Policy in Central and Eastern Europe. The Accession and Beyond*, The World Bank, Washington, D.C, s. 135–170.
- Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Reformy Zabezpieczenia Społecznego, 1997, Bezpieczeństwo dzięki różnorodności. Reforma systemu emerytalno-rentowego w Polsce, (wersja druga poprawiona), Warszawa, luty 1997.
- EUROSTAT, 2013, Database, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database [dostęp: 13.06.2013].
- Fultz, E., 2012, *The Retrenchment of Second-Tier Pensions in Hungary and Poland: a Precautionary Tale*, International Social Security Review, vol. 65, no. 3, s. 1–25.
- Golinowska, S., Żukowski, M., 2011, *The Impact of the Economic and Financial Crisis on the Polish Pension System*, Zeitschrift für Sozialreform, Journal of Social Policy Research, vol. 57, no. 3, s. 267–285.
- Góra, M., 2003, *System emerytalny*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- GVG, 2013, Gesellschaft für Versicherungswissenschaft- und Gestaltung e.v. (GVG), Assessing the socio-economic impact of social reforms, <http://www.socialprotection.eu/> [dostęp: 15.06.2013].
- Hirose, K., 2011, *Trends and Key Issues of the Pension Reform in Central and Eastern Europe – a Comparative Overview*, w: Hirose, K. (ed.), *Pension Reform in Central and Eastern Europe in Times of Crisis, Austerity and Beyond*, International Labour Organization, Decent Work Technical Support Team for Central and Eastern Europe, Budapest, s. 3–71.
- European Commission, 2013, MISSOC Comparative Tables Database, Situation on 1 July 2012, European Commission, <http://www.missoc.org/MISSOC/INFORMATION-BASE/COMPARATIVETABLES/MISSOCDATABASE/comparativeTableSearch.jsp> [dostęp: 15.06.2013].

- Malaka, A., Żukowski, M. (red.), 2012, *Wiek emerytalny*, Polskie Stowarzyszenie Ubezpieczenia Społecznego, Kazimierz Dolny.
- Müller, K., 1999, *The Political Economy of Pension Reform in Central-Eastern Europe*. Edwar Elgar, Cheltenham, UK, Northampton, MA, USA.
- Müller, K. 2003, *Privatising Old-Age Security. Latin America and Eastern Europe Compared*, Edward Elgar, Cheltenham, Northampton.
- Orenstein, M. 2008, *Privatizing Pensions: the Transnational Campaign for Social Security Reform*, Princeton University Press, Princeton, NJ.
- Orenstein, M., A., 2011, *Pension Privatization in Crisis: Death or Rebirth of a Global Policy Trend?*, International Social Security Review, vol. 64, no. 3, s. 65–80.
- World Bank. 1994. *Averting the Old Age Crisis: Policies to Protect the Old and Promote Growth*. Washington, DC: The World Bank.
- Żukowski, M., 1994, *Pensions Policy in Poland after 1945: between 'Bismarck' and 'Beveridge' Traditions*", w: Hills, J., Ditch, J., Glennerster, H. (eds.), *Beveridge and Social Security. An International Retrospective*, Oxford University Press, Oxford, s. 154–170.
- Żukowski, M., 1997, *Wielostopniowe systemy zabezpieczenia emerytalnego w Unii Europejskiej i w Polsce. Między państwem a rynkiem*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań.
- Żukowski, M., 2006, *Reformy emerytalne w Europie*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań.
- Żukowski, M., 2011, *Reformowanie systemu emerytalnego w Polsce: 1989–2010*, w: Pająk, K., Przymeński, A. (red.), *Polityka społeczna w realiach gospodarczych Polski po 1989 roku*, Zeszyty Naukowe, nr 173, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań, s. 167–180.

TWO WAVES OF PENSION REFORMS IN CEE COUNTRIES 1998–2012

Abstract: Since the end of the 1990s, several countries in Central and Eastern Europe (CEE) have carried out structural pension reforms, including the introduction of privately managed pension systems, a so-called second-pillar pension system. The CEE countries that implemented this type of pension system include Hungary (1998), Poland (1999), Latvia (2001), Bulgaria (2002), Croatia (2002), Estonia (2002), the Former Yugoslav Republic of Macedonia (2003), Slovakia (2005) and Romania (2008).

Most CEE countries introduced structural pension reforms as part of the transformation of their socioeconomic systems following the end of communism in Central and Eastern Europe. Modernization may thus be seen as the main objective in the first wave of pension reforms.

The second wave of pension reforms was closely related to the financial crisis that revealed problems of the pension systems and facilitated change. However, contrary to some accounts, no complete retreat from the funding and privatization of pension systems occurred. The second wave of pension reforms in CEE countries may be seen as the adjustment of pension systems to the circumstances.

Poland was both a frontrunner of the structural reforms, introducing it in 1999, as well as making a crucial adjustment to the financial problems of the pension system by decreasing the contribution rate to the second pillar from 7.3% to 2.3% in 2011.

Keywords: pension system, pension reforms, pension funds, transformation, Central--East Europe, Poland.